

Het poppenhuis van Petronella Dunois

In een artikel in het Maandblad Amstelodamum¹ stelde mejuffrouw Dr. I. H. van Eeghen, dat het oudste poppenhuis in het Rijksmuseum² afkomstig zou zijn van de dochter van Michiel de Ruyter (afb. 1). In de familie van mevrouw Van Tienhoven-Hacke, uit wier nalatenschap het stuk in het museum terecht kwam, bestond een dergelijke overlevering. Mejuffrouw Van Eeghen kon vaststellen, dat Margaretha de Ruyter inderdaad een noote boome poppekas bezeten heeft. Weliswaar werd het meubel in geen enkele 18de eeuwse boedelscheiding of inventaris genoemd, maar in het begin van de 19de eeuw dook de kast weer op bij het echtpaar Elias-Van de Poll, van wie de man David Willem Elias in vrouwelijke lijn van de familie De Ruyter afstamde. Het was echter zijn vrouw, Catharina Susanna van de Poll, die het poppenhuis aan haar kleindochter vermaakte, waarna het zoals bekend door haar dochter aan het Rijk geschonken werd.

Het is echter zeer waarschijnlijk dat deze afstamming, hoe aanlokkelijk het ook is een bepaald voorwerp met een historische figuur te kunnen verbinden, niet met de waarheid overeenkomt. De moeder van Catharina Susanna van de Poll bezat namelijk eveneens een poppenhuis, dat in beschrijving juist geheel met het exemplaar in het Rijksmuseum overeenkomt.

Het was afkomstig van Petronella Dunois, die het in 1677 als bruidsschat meebracht in haar huwelijk met de Leidse regent Pieter van Groenendijk³. Petronella was de dochter van Catharina Splinter en Pieter Dunois, controleur en penningmeester van het hof van Willem II in Den Haag. Haar vader stierf echter al voor 1650 en ten tijde van

haar huwelijk woonde zij te Amsterdam. Het echtpaar Van Groenendijk was zeer welgesteld en behoorde tot de regeringskringen in Leiden, waar Pieter jarenlang secretaris van de veertigraad was. Hun portretten, geschilderd door Nicolaes Maes, tonen hen als trotse vertegenwoordigers van de vooraanstaande burgerstand (afb. 2,3)⁴. Met een zeker gebrek aan nederigheid vergelijkt een neef deze Pieter zelfs qua portuur met Lodewijk XIV, hoewel de laatste wel iets gezetter was⁵. In hun huis op het Rapenburg getuigde een groot aantal kunstwerken, waaronder schilderijen van Jordaens, Steen, Van Goyen en Van de Velde, maar ook beeldhouwwerken van Quellinus en Pieter Xavery van hun belangstelling voor de kunst. Een poppenhuis, dat immers meer als verzamelobject dan als speelgoed werd gezien, mistond daar zeker niet. Kinderen waren er echter uit het huwelijk niet geboren, zodat bij de dood van Pieter van Groenendijk in 1731 hun gehele inboedel, waaronder ook het poppenhuis, aan een nicht van Pieter kwam: Sara Poelaert, sinds 1686 getrouwd met Pieter de la Court van der Voort. Ook zij waren grote kunstliefhebbers en hun omvangrijke verzameling, door hun zoon Allard nog uitgebreid, kwam in 1766 onder de hamer. Het poppenhuis kreeg een plaats in een van de tuinkamers op de eerste verdieping van hun huis – het huidige Rapenburg 65 – die ingericht waren als schilderijenkabinet. In de inventaris, bij de dood van De la Court in 1739 opgemaakt, wordt het meubel beschreven als *Een Nooteboom Cabinet met Twee Spiegel Ruijten Van binnen Verbeeldende een ouwerwetse Poppe Huyshouding met wasse poppetjes, eenige kleyne Stukjes Silver tot den*

Afb. 1. Poppenhuis van Petronella Dunois. Rijksmuseum, Amsterdam.

Afb. 2. Nicolaes Maes. Portret van Pieter van Groenendijk. Part. bezit.

Afb. 3. Nicolaes Maes. Portret van Petronella Dunois. Part. bezit.

*Huysraad, zynde alle het zelve verdeeld in Seeven vertrekjens en een Turffsoldertje*⁶. De beschrijving past precies op de kast in het Rijksmuseum, die immers eveneens verdeeld is in zeven kamers en een turfzolder.

Hoewel het echtpaar De la Court het stuk tentoonstelde bij hun grote verzameling, ging het na hun dood niet dezelfde weg als de schilderijen. Alle meubilaire goederen kwamen namelijk in 1740 samen met het huis in het bezit van de tweede dochter Adriana⁷. Op dat ogenblik was deze nog niet getrouwd. Haar huwelijk in 1747 met Alexander baron van Spaen bleef kinderloos en reeds een jaar later stierf zij. In haar testament van 5 juni 1748 vermaakte zij uitdrukkelijk *aen myn nigst Sara De La Court de poppekas met al wat daar in en op staat*⁸. Deze was de dochter van de Amsterdamse burgemeester. Toen zij na een twaalfjarig huwelijk met de Amsterdamse regent Jan van de Poll in 1762 stierf, liet zij vijf kinderen achter. Aan wie van dezen het poppenhuis kwam is uit de testamenten en delingen van haar en haar man

niet op te maken. Maar aangezien een dergelijk stuk – zoals te begrijpen is – meestal via de vrouwelijke lijn vererfde, is het gerechtvaardigd aan te nemen, dat slechts haar dochters Sara Maria, Catharina Susanna en Esther Elisabeth in aanmerking komen. De eerste, gehuwd met Zacharias Henri Alewijn, stierf in 1817 kinderloos. De jongste bleef ongehuwd en stierf in 1829. Het is dus zeer waarschijnlijk dat de tweede dochter, Catharina Susanna het familiestuk òf direkt na de dood van haar moeder, òf bij de dood van haar zusters in haar bezit heeft gekregen.

Het is juist deze Catharina Susanna van de Poll, gehuwd met David Willem Elias, die in haar testament van 20 december 1828 het poppenhuis, dat nu in het Rijksmuseum is, aan haar kleindochter Janna Catharina Susanna Elias vermaakte⁹. Het feit, dat de gehele inboedel door haar aan de dochter van haar man uit zijn eerste huwelijk werd vermaakt en alleen het poppenhuis aan haar eigen kleindochter kwam, is een reden te meer om aan te nemen, dat dit oor-

Afb. 4. Speldenkussen uit het Poppenhuis van Petronella Dunois. Rijksmuseum, Amsterdam.

spronkelijk uit haar familie kwam en niet uit die van haar man; dus niet van Margaretha de Ruyter geweest kan zijn. Een tweede argument dat pleit tegen het identificeren van het poppenhuis van Margaretha de Ruyter met het exemplaar in het Rijksmuseum, is gelegen in het feit, waar mejuffrouw Van Eeghen trouwens al op wees, dat in de inventaris van Margaretha gesproken wordt van een *eeke tafeltje daar de poppekas op staat*¹⁰. De kast in het Rijksmuseum bezit echter een notenhouten onderstel, dat uit dezelfde tijd als de kast dateert. Weliswaar komt op enkele hardplaten een ruiter voor, een vaker door de familie De Ruyter toegepast embleem, maar het is een te gebruikelijke voorstelling om een afstamming uit een andere familie niet in overweging te nemen.

Het overtuigende bewijs, dat de kast inderdaad van Petronella Dunois afkomstig is, wordt geleverd door de initialen PD, die te vinden zijn op een klein speldenkussen in één der vertrekken van het poppenhuis (afb. 4). Het meubel

zal vlak vóór of ter gelegenheid van Petronella's huwelijk in 1677 gemaakt zijn. Het enige voorkomende jaartal - 1676 - in spelden op hetzelfde speldenkussen geprikt, is daarmee zeker niet in tegenspraak.

Alle nu bekende poppenhuizen zijn in Amsterdam gemaakt. Het blijkt nu dat het kabinet van Petronella, die immers vóór haar huwelijk in Amsterdam woonde, hierop geen uitzondering vormt.

Noten

¹ I. H. van Eeghen, 'Het poppenhuis van Margaretha de Ruyter, huisvrouw van Ds Bernardus Somer', *Maandblad Amstelodanum* 40 (1953), blz. 137-141.

² *Catalogus van meubelen en betimmeringen, Rijksmuseum Amsterdam 1952*, nr. 357.

³ Gemeentearchief Leiden, familiearchief De la Court nr. 84; *Staat ende specificatie van de goederen die Petronella Dunois aen Pieter van Groenendyck tot huwelijc is aenbrengende: 'de poppekas met syn toebehoren'*.

⁴ *Veiling Perry Belmont, New York (Anderson Gallery)* 21 okt. 1932, nr. 320 en 321 met afbeelding.

⁵ *Brief van Pieter de la Court van 21 aug. 1700*, gepubliceerd in F. Driessen, *De reizen der De la Courts*, Leiden 1928, blz. 53.

⁶ Gemeentearchief Leiden, familiearchief De la Court nr. 59; *kladinventaris van 12 sept. 1739*, folio 64.

⁷ Gemeentearchief Leiden, familiearchief De la Court nr. 69.

⁸ Gemeentearchief Leiden, notarieel archief nr. 1938, folio 722.

⁹ I. H. van Eeghen, o.c. blz. 140.

¹⁰ *Idem*, blz. 138.